

Секція: Фінанси, гроші та страхування.

Северин О.О.

магістр

Сумського національного аграрного університету

м. Суми, Україна

Гордієнко М.І.

к.е.н., доцент кафедри економічного контролю та аудиту

Сумського національного аграрного університету

м. Суми, Україна

СТАН ДЕРЖАВНОГО БОРГУ - ЗАПОРУКА ЕФЕКТИВНОЇ ДЕРЖАВНОЇ ФІНАНСОВОЇ ПОЛІТИКИ

Запозичення держави цікавлять багатьох громадян, які переймаються фінансовими справами своєї країни. Процес отримання позик з одного боку дозволяє країні швидко вирішити гострі проблеми та фінансувати перспективні національні проекти, з іншого - неефективне використання запозичень суттєво збільшує навантаження на державний бюджет майбутніх років.

Ставлення науковців до боргів держави було і залишається неоднозначним. У більшості наукових праць XVIII - XIX ст. державний борг розглядався як явище негативне. Так, А. Сміт наголошував у своїх працях, що зростання державного боргу може спричинити банкрутство держави як позичальника. Досить категорично щодо державних запозичень висловлювався інший відомий учений Т. Р. Мальтус. Він зазначав, що великий державний борг - це ракова пухлина, яка роздирає життя народу і його добробут. Цієї ж думки дотримувався Ж. Б. Сей, який порівнював державний борг із новою зброєю, страшнішою за порох, зброєю, якою держава повинна користуватися лише у крайньому разі. Водночас досвід розвитку світової економіки підтвердив, що державний борг - це складне явище, зумовлене низкою факторів, яке в умовах кожної держави може мати свою специфіку. Державні запозичення не завжди призводять до банкрутства держави або до її зубожіння, а сама по собі наявність державного боргу не дає уявлення щодо реального стану державних

фінансів. Підтвердженням тому є досвід Англії, яка вважається батьківщиною державного кредиту і яка, незважаючи на зростання державного боргу, досягла розквіту економіки.

Теоретичні основи державного боргу, наслідки його існування, питання аналізу та управління висвітлюються в працях таких вчених, як: Т. Г. Боднарук, О. Д. Василик, А. С. Гальчинський, В.М. Калитчук, Г. Кучер, Г. Н. Климко, В. В. Корнєєв, О.А. Кириченко, С. Львовичкіна, О. П. Макар, В. Л. Пластун, К. В. Павлюк, В. М. Суторміна, В.О. Степаненко, В.М. Федосов, С. І. Юрій та інших.

Розвиток національної фінансової системи на ринкових засадах, інтеграція України у світове господарство, наявність значних обсягів накопиченого державного боргу та продовження практики фінансування державних витрат шляхом формування нових державних боргів потребує поглибленого вивчення даної проблеми.

Згідно статті 2 Бюджетного кодексу України, державний борг - загальна сума боргових зобов'язань держави з повернення отриманих та непогашених кредитів (позик) станом на звітну дату, що виникають внаслідок державного запозичення [1].

Державний борг країни поділяється на валовий внутрішній та зовнішній борг, та гарантований державою борг.

Валовий зовнішній борг країни включає всі види заборгованості резидентів перед нерезидентами, які класифікуються за трьома ознаками:

- 1). за основними секторами економіки: сектор загального державного управління, органи грошово-кредитного регулювання, банки, інші сектори;
- 2). за початковими термінами погашення: коротко- та довгострокові;
- 3). за фінансовими інструментами: боргові цінні папери, торгові кредити, кредити, валюта і депозити, інші боргові зобов'язання та міжфірмовий борг.

Показники валового зовнішнього боргу України за станом на кінець звітного періоду включають: прямий державний борг; зобов'язання органів місцевого самоврядування за борговими цінними паперами та зовнішніми кредитами; зобов'язання банків за борговими цінними паперами, залученими

кредитами та депозитами; зобов'язання реального сектору економіки України за борговими цінними паперами, залученими кредитами та кредиторською заборгованістю.

Таблиця 1

**Державний та гарантований державою борг України
за останні 5 років, млн. дол. США**

Показники	31.12.2009	31.12.2010	31.12.2011	31.12.2012	31.12.2013
Загальна сума державного та гарантованого боргу	39812,7	54297,9	59223,6	64495,2	73110,2
Державний борг	28427,9	40628,9	44716,2	49945,9	60079,9
Внутрішній борг	11405,1	17793,0	20209,1	23808,2	32148,1
Зовнішній борг	17022,8	22835,9	24507,1	26137,7	27931,8
Гарантований борг	11384,8	13668,9	14507,4	14549,3	13030,3
Внутрішній борг	1761,1	1745,3	1539,9	2028,2	3394,1
Зовнішній борг	9623,7	11923,6	12967,5	12521,1	9636,2

Для компіляції показників зовнішнього боргу сектору загального державного управління використовується інформація Міністерства фінансів України про стан державного зовнішнього боргу, в тому числі за зобов'язаннями перед міжнародними фінансовими організаціями, зарубіжними органами управління, банками та іншими зобов'язаннями [4].

Інформація Національного банку України щодо обсягів зобов'язань за кредитами та позиками Міжнародного валютного фонду та міжнародних фінансових організацій використовується для визначення боргу органів грошово-кредитного регулювання [3].

Для формування показників зовнішнього боргу інших секторів економіки країни використовуються звіти про залучення та обслуговування іноземних

негарантованих кредитів, система поопераційного обліку (ITRS), інформація Міністерства статистики України про стан гарантованого урядом приватного боргу та дані обстежень Державної служби статистики.

В Україні спостерігається тенденція до збільшення державного боргу, адже за роки її незалежності формування боргу відбувалося значною мірою під впливом потреб оперативного фінансування поточних бюджетних видатків, що зумовило його структуру та обсяги [2].

Динаміка державного боргу України представлена в табл. 1 наглядно відображає ріст загальної суми державного та гарантованого боргу за період з 2009 по 2013 роки на 33,3 млрд. дол. або на 54,4 %, в структурі боргу валовий внутрішній борг збільшився за аналізований період майже у 3 рази.

Світова фінансова криза призвела до погіршення економічної ситуації у країні та нестачі державних фінансових ресурсів у 2008 році. Планові надходження до бюджету не виконувались, відповідно бракувало ресурсів на фінансування державних видатків, що стало причиною залучення внутрішніх боргових ресурсів під 25–28 % середньозваженої дохідності за 2009 рік.

Таблиця 2

Відношення державного та гарантованого боргу України до ВВП, %

Роки	Державний борг	Гарантований борг	Разом
2002	28,6	5,0	33,6
2005	14,3	3,4	17,7
2006	12,1	2,7	14,8
2007	9,9	2,4	12,3
2008	13,8	6,2	20,0
2009	24,9	10,0	34,9
2010	29,9	10,1	40,0
2011	27,4	8,9	36,3
2012	28,3	8,3	36,6
2013	31,8	8,4	40,2

Сума державного та гарантованого державою боргу України на кінець 2013 року становила 584,4 млрд. грн., або 40,2 відсотка ВВП, у т.ч. державного боргу – 31,8 відсотка ВВП, що відповідає критеріям, визначеним Бюджетним кодексом України (рівень показника не повинен перевищувати 60 відсотків ВВП) (табл. 2).

В Україні потрібно створити таку боргову стратегію, яка була б направлена на дотримання нормативно-правового забезпечення державних боргових зобов'язань, як передумови для створення ефективної системи управління державним боргом; забезпечення необхідних темпів приросту ВВП та повної зайнятості; стримування інфляційних процесів; забезпечення фінансування соціальних програм; формування достатніх обсягів кредитних ресурсів для розвитку підприємницької діяльності; тощо [2, 5].

Отже, підсумовуючи вищесказане можна зробити висновок, що стан державного боргу, є одним із головних критеріїв оцінки ефективності державної фінансової політики.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

- 1.Бюджетний кодекс України: чинне законодавство зі змінами та доповненнями. Редакція від 11.08.2013 р., підстава 242-18: (Відповідає офіційному тексту) – К. : Алеута; ЦУЛ, 2013. – 112 с.
- 2.Козелецький П. С. Проблеми зовнішнього державного боргу України, його обслуговування та регулювання / П. С. Козелецький, А. В. Кравченко // Економічний простір. - 2013. - № 71. - С. 56-65. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/ecpros_2013_71_8.pdf
- 3.Національний банк України. Офіційне інтернет - представництво. [Електронний ресурс].– Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>.
- 4.Офіційний сайт Міністерства фінансів України. [Електронний ресурс].– Режим доступу: <http://www.minfin.gov.ua>.
- 5.Федосов В.М. Вплив державного боргу на фінансову безпеку України / В. М. Федосов // Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. – 2012. - № 1. – С. 408-412.